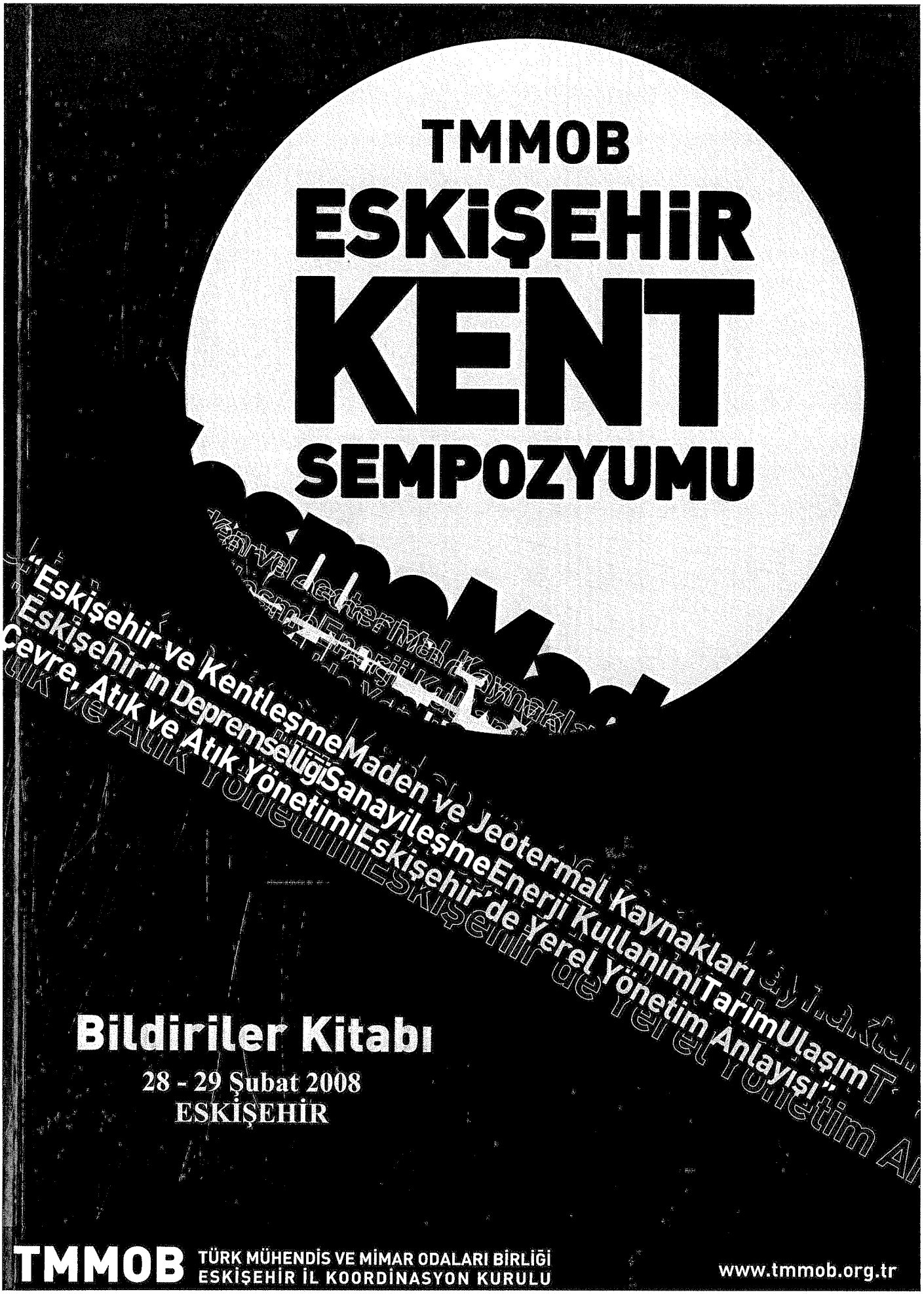
TMMOB
ESKİŞEHİR
KENT
SEMPOZYUMU

Bildiriler Kitabı

28 - 29 Şubat 2008
ESKİŞEHİR

TMMOB TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ
ESKİŞEHİR İL KOORDİNASYON KURULU

www.tmmob.org.tr

TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ

TMMOB
ESKİŞEHİR KENT SEMPOZYUMU

BİLDİRİLER KİTABI

28 - 29 ŞUBAT 2008
ESKİŞEHİR

1.BASKI : Eskişehir, Nisan 2008
ISBN: 978-9944-89-557-6

TMMOB
Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği
Atatürk Bulvarı 131/9 Bakanlıklar / ANKARA
Tel: 0.312.418 12 75 Faks: 0.312.417 48 24
Web: http://www.tmmob.org.tr
E-Posta: tmmob@tmmob.org.tr

TMMOB adına düzenleyen:
TMMOB Eskişehir İl Koordinasyon Kurulu

BASKI : KUŞAK OFSET MATBAACILIK
ADRES : DEĞİRMEN SK. TOZMAN ÇAR. NO. 8 - ESKİŞEHİR
TEL & FAX : 0.222 220 92 75
e-mail : kusakofset@hotmail.com
Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika No : 10402

Kitap İçerisindeki Bilgiler Kitap Kaynak Gösterilerek Kullanılabilir.

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU

FİKRET ZORLU	TMMOB
TAMER ENTOK	TMMOB Çevre Mühendisleri Odası
LEVENT EGÜZ	TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
M.SİMAVİ BAKIR	TMMOB Eskişehir İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri
İLKAY ÖZEL	TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
İDRİS UZUN	TMMOB Harita Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
TAMER SARP	TMMOB İç Mimarlar Odası Eskişehir İl Temsilciliği
ERMAN GÖLET	TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi
ÜNAL SÜNDAL	TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi
KENAN ÇALIŞIR	TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Eskişehir Bölge Temsilciliği
DERYA ÖZKAR	TMMOB Maden Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
R.ERHAN KUTLU	TMMOB Makina Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi
SABRİ ORCAN	TMMOB Mimarlar Odası
YUSUF KIZILDAĞ	TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi

SEMPOZYUM YÜRÜTME KURULU

ENDER KELLECİ	TMMOB Elektrik Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
M.SİMAVİ BAKIR	TMMOB Eskişehir İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri
HALİL ORUÇ	TMMOB Gıda Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
MÜBERRA ÇETİNKAYA	TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi
NİLGÜN BİNGÖL	TMMOB Kimya Mühendisleri Odası Eskişehir Bölge Temsilciliği
DERYA ÖZKAR	TMMOB Maden Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği
AZİZ ALBAYRAK	TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi

SEMPOZYUM SEKRETERİ

K.LEVENT GÜLER	TMMOB Makina Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi

Sunuş

TMMOB kuruluş amacı çerçevesinde, gerek meslek alanlarına ve gerekse ülke gündemini oluşturan konulara ilişkin düzenlediği etkinliklerde, kamuoyuna açılımlar, çözüm önerileri ve modeller sunmuştur.

TMMOB mesleki alanlarıyla ilgili gelişmelerin ve politikaların, sosyal, siyasal ve kültürel boyutlarıyla toplum yararına düzenlenmesi için geliştirdiği önerilerin yaşama geçirilmesi için mücadele etmekte, kent sorunları özelinde özellikle son yirmi yıldır yerel yönetimler, kamu kaynaklarının dağılımı, afetler, çevre, altyapı, ulaşım, konut, turizm, kentsel koruma ve kentsel dönüşüm temalarında sorunların tespiti ve çözüm önerilerini, kamuoyuna sunmaktadır.

Bu anlayışla TMMOB Eskişehir İl Koordinasyon Kuruluna verilen görev gereğince, Sempozyumumuz bir kentin tüm sektörleriyle ve toplumsal olanaklarıyla evrensel standartlara erişme çabası ile küresel sermayeye eklemlenmek arasındaki farkı ayırt ederek, ülke, kent ve insan için; sağlıklı ve bilimsel bir çalışma anlayışıyla yaşanabilir bir kent ve kentlilik bilincinin oluşturulması amacıyla düzenlenmiştir.

Sempozyum hazırlık çalışmaları sürecinde ilköğretim okullarının katılımıyla "Eskişehir ve Kent" konulu resim ve afiş yarışması düzenlenmiş, yoğun ilgi gören yarışmamızda eserlerin değerlendirilmesi sonucunda, sempozyumumuzun ilk gününde açış konuşmalarının ardından 19 öğrenciye ödülleri ve mansiyonları takdim edilmiştir. Sempozyum programı çerçevesinde 8 oturumda 29 bildiri sunulmuştur.

Sempozyumumuzda sunulan bildirileri, "Eskişehir ve Kent" konulu resim ve afiş yarışmasında ödül alan eserleri, bildirilerin değerlendirilmesiyle oluşan sonuç bildirgesini kitabımızda sunuyoruz.

Sempozyumumuzun gerçekleşmesine katkıda bulunan Düzenleme, Yürütme Kurulu Üyelerine, Bildiri Sunanlara, Tüm Katılımcı Kişilere, Kurum ve Kuruluşlara teşekkür ederiz.

TMMOB
Eskişehir İl Koordinasyon Kurulu

AMAÇ

Yeni Dünya Düzeni olarak adlandırılan Kapitalist Küreselleşme Sürecinde güçlü kutuplaşmalar, ırkçılık ve milliyetçilik temelinde dünyanın hemen her yerinde süre giden savaşlar, katliamlar, işsizlik, açlık, saldırı ve savaş, toplumsal yozlaşma ve daha yoğun bir sömürü meydana geldi.

Ülkemizdede son yasama döneminde gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmeyen çalışılan düzenlemelerin çoğu küreselleşmenin gereksinimleri doğrultusundadır. TMMOB bu süreci emeğe ve demokrasiye karşı savaş açmak olarak değerlendirmekte ve bunların sonuçlarının neleri getireceğini hazırladığı bilimsel raporlarla kamuoyuna bildirmektedir.

Bu Sempozyum, bir kentin tüm sektörleriyle ve toplumsal olanaklarıyla evrensel standartlara erişme çabası ile küresel sermayeye eklemlenmek arasındaki farkı ayırt ederek, ülke, kent ve insan için; sağlıklı ve bilimsel bir çalışma anlayışıyla yaşanabilir bir kent ve kentlilik bilincinin oluşturulması amacıyla düzenlenmektedir.

Program

28 ŞUBAT 2008 PERŞEMBE (1. GÜN)

9:00 - 10:00 **KAYIT**
0:00 - 10:45 AÇILIŞ KONUŞMALARI
0:45 - 11:00 "ESKİŞEHİR VE KENT" Resim-Afiş Yarışması Ödül Töreni

1:00 - 11:30 **AÇILIŞ OTURUMU**
KONU : Kent Planlamasının Gündemindeki Değişme ve Dönüşme
SUNAN : Prof.Dr.İlhan TEKELİ
(Türkiye Bilimler Akademisi Üyesi)

1:30 - 11:45 **KAHVE MOLASI**

1:45 - 12:45 **I.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: Erman GÖLET
(İnşaat Mühendisleri Odası Eskişehir Şube Başkanı)

Deprem Hasarlarını Etkileyen Jeolojik Faktörler Açısından Eskişehir'in Durumu
(Prof.Dr.Erhan ALTUNEL-ESOGÜ MMF Jeoloji Mühendisliği Bölüm Başkanı)
Eskişehir'de Su Sorunu ve İçme Suyu Havzalarına Yönelik Çalışmalar
(Garip YILDIRIM-ESKİ Genel Müdürü)
1998 - 2007 Yılları Arası Eskişehir'deki Konut Yatırımlarının İrdelenmesi
(İnş.Müh.Abdülbaki ARSLAN-İnş.Müh.Ruşen GÖÇMEN)

2:45 - 13:45 **YEMEK ARASI**

3:45 - 14:25 **II.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: Tamer ENTOK
(Çevre Mühendisleri Odası)

Eskişehir'de Hava Kalitesinin Dünü, Bugünü, Yarını
(Ozan Devrim YAY, Hicran ALTUĞ, Özlem ÖZDEN, Akif ARI, Eftade GAGA, Tuncay DÖĞEROĞLU - Anadolu Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü)
Eskişehir'de Katı Atık Yönetimi
(Yrd. Doç. Dr. Müfide Banar-Arş.Gör.Aysun ÖZKAN
Anadolu Üniversitesi Çevre Mühendisliği Bölümü)

4:25 - 14:40 **KAHVE MOLASI**

4:40 - 15:40 **III.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: R.Erhan KUTLU
(Makina Mühendisleri Odası Eskişehir Şube Başkanı)

Eskişehir'de Sanayileşme
(Ali İhsan KARAMANLI- Eskişehir Organize Sanayi Bölge Müdürü)
Türkiye'de Sanayileşme
(Yavuz BAYÜLKEN-MMO Sanayi Kongresi Yürütme Kurulu Üyesi)
Dünyada Sanayileşme
(Prof.Dr.İşaya ÜŞÜR Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi)

5:40 - 16:00 **KAHVE MOLASI**

6:00 - 17:00 **IV.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: Nilgün BİNGÖL
(Kimya Mühendisleri Odası Eskişehir Bölge Temsilciliği Başkan Vekili)

Eskişehir'in Yarı Kıymetli Süs Taşları
(Derya ÖZKAR Maden Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği)
Toryum Nükleer Yakıt Dönüşümünün Perspektifi, Eskişehir ve Ülkemiz Açısından Önemi
(Prof.Dr.Muammer KAYA ESOGÜ MMF Maden Mühendisliği Bölümü)
Bor
(Funda ALTUN Kimya Mühendisleri Odası Eskişehir Bölge Temsilciliği)

29 ŞUBAT 2008 CUMA (2. GÜN)

09:30 - 11:15 **V.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI : M.Simavi BAKIR
(TMMOB Eskişehir İl Koordinasyon Kurulu Sekreteri)

* Sanat ve Çevre Konusunda Bir Deneyim
Prof.Dr.Bilgehan UZUNER, Yrd.Doç.Dr.N.Oya UZUNER
(Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi)
* Eskişehir Kentinin Yağmur Suyu ve Evsel Atık Sularının Toplama Sistemi ve Arıtılması
(Garip YILDIRIM -ESKİ Genel Müdürü)
* Eskişehir Kentiçi Ulaşımının Değerlendirilmesi
Şenol ERTAN (Eskişehir Büyükşehir Belediyesi UKOME Şube Müdürü)
* Yerel Yönetimlerin Sorunlarına Genel Bir Bakış
(Prof.Dr.Yılmaz BÜYÜKERŞEN-Eskişehir Büyükşehir Belediye Başkanı)

11:15 - 11:30 **KAHVE MOLASI**

11:30 - 12:30 **VI.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: Levent EGÜZ
(Elektrik Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği Başkanı)

Enerjide Eskişehir'in Dünü, Bugünü, Yarını
(Muharrem TABAK - TEDAŞ)
Özelleştirmenin Enerji Politikalarına Etkisi
(Ali YİĞİT -Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi)
* Bölgesel Enerji Politikalarının Eskişehir'e Etkisi
(Gürcan BANGER- Elektrik Mühendisleri Odası Eskişehir İl Temsilciliği)

12:30 - 13:30 **YEMEK ARASI**

13:30 - 15:10 **VII.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: Aziz ALBAYRAK
(Ziraat Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi)

* Özelleştirme Kapsamında Eskişehir Şeker Fabrikası
Nilgün BİNGÖL(Kimya Mühendisleri Odası Eskişehir Bölge Temsilciliği Başkan Vekili)
* Eskişehir Tarımının Değişik Yönleriyle Değerlendirilmesi
Yrd. Doç. Dr. İnci TOLAY (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü)
* Eskişehir'de Küçük Köylülerin Küresel ve Yerel Meta Bağlantıları
Yrd.Doç.Dr. Nadide KARKINER (Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü)
* Kentleşme, Göç ve Toplumsal Eşitsizlik
Yrd.Doç.Dr. Fatime GÜNEŞ (Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü)
* Çifteler Köy Enstitüsü Örneği
İlyas KÜÇÜKCAN

15:10 - 15:30 **KAHVE MOLASI**

15:30 - 17:10 **VIII.OTURUM**
OTURUM BAŞKANI: Hüseyin GÜL
(Jeoloji Mühendisleri Odası Eskişehir Şube Başkanı)

* Eskişehir Sıcak Sularının Jeokimyasal Özellikleri ve Jeotermal Potansiyeli
Prof.Dr. Halim MUTLU
(ESOGÜ Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dekan Yardımcısı)
* Eskişehir Yerleşim yerinin Sismik Tehlike Analizi
(Prof.Dr.Can AYDAY-Jeoloji Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi)
* Eskişehir Yöresi Maden ve Doğaltaş Yatakları
Prof.Dr.Yaşar KİBİCİ, Prof.Dr.Güner ÖNCE, Prof.Dr.Kadir SARIİZ, Prof.Dr.Rifat BOZKURT, Prof.Dr.Halim MUTLU, Doç.Dr.Selahattin KADİR, Arş.Gör.Hüseyin SENDİR, Arş.Gör.Hülya ERKOYUN, Arş.Gör.Mehmet DEMİRBİLEK
(Jeoloji Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi)
* Eskişehir İli Yeraltı ve Yerüstü Suyu Potansiyeli
(Kemal OLGUN-Jeoloji Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi)
* Eskişehir Jeotermal Kaynaklarından Kamu Yararı Açısından Yararlanma Yolları
(Tahir ÖNGÜR-Jeoloji Mühendisleri Odası Eskişehir Şubesi)

17:10 - 17:20 **KAHVE MOLASI**

17:20 - 18:20 **FORUM: Eskişehir'de Eğitim ve Sağlık**

İÇİNDEKİLER

AÇILIŞ KONUŞMALARI

M.Simavi BAKIR 9

Mehmet SOĞANCI 10

Ekrem ERDOĞAN 13

AÇILIŞ OTURUMU

Kent Planlamasının Gündemindeki Değişme ve Dönüşme
Prof.Dr.İlhan TEKELİ 15

I.OTURUM

Eskişehir'de Su Sorunu ve İçme Suyu Havzalarına Yönelik Çalışmalar
Garip YILDIRIM 23

1998 - 2007 Yılları Arasında Eskişehir Kent Merkezindeki Konut Yatırımlarının İrdelenmesi
Abdülbaki ARSLAN-Ruşen GÖÇMEN 34

II.OTURUM

Eskişehir'de Hava Kalitesinin Dünü, Bugünü, Yarını
Ozan Devrim YAY, Hicran ALTUĞ, Özlem ÖZDEN, Akif ARI, Eftade GAGA, Tuncay DÖĞEROĞLU 45

Eskişehir'de Katı Atık Yönetimi
Araş.Gör.Aysun ÖZKAN-Yrd.Doç.Dr.Müfide BANAR 51

III.OTURUM

Eskişehir'de Sanayileşme
Ali İhsan KARAMANLI 61

Küresel Rekabet İçinde Türkiye İmalat Sanayinin Gelişme Perspektifi
Yavuz BAYÜLKEN 69

Dünyada Sanayileşme
Prof.Dr.İşaya ÜŞÜR 80

IV.OTURUM

Eskişehir'in Yarı Kıymetli Süs Taşları
Derya ÖZKAR 87

Toryum Nükleer Yakıt Dönüşümünün Perspektifi, Eskişehir ve Ülkemiz Açısından Önemi
Prof.Dr. Muammer Kaya 97

Türkiye'de ve Dünyada Bor Madenciliği
Funda ALTUN 110

V.OTURUM

Eskişehir Kentinin Yağmur Suyu ve Evsel Atık Sularının Toplama Sistemi ve Arıtılması
Garip YILDIRIM 123

Eskişehir Kentiçi Ulaşımının Değerlendirilmesi
Şenol ERTAN 146

Yerel Yönetimlerin Sorunlarına Genel Bir Bakış
Prof.Dr.Yılmaz BÜYÜKERŞEN 161

VI.OTURUM

Eskişehir'de Elektriğin Dünü, Bugünü, Yarını
Muharrem TABAK 165

Özelleştirmenin Enerji Politikalarına Etkisi
Ali YİĞİT 173

Bölgesel Enerji Politikalarının Eskişehir'e Etkisi
Gürcan BANGER 179

VII.OTURUM

Özelleştirme Kapsamında Eskişehir Şeker Fabrikası
Nilgün BİNGÖL 189

Eskişehir Tarımının Değişik Yönleriyle Değerlendirilmesi
Yd.Doç.Dr.İnci TOLAY 194

Eskişehir'de Küçük Köylülerin Küresel ve Yerel Meta Bağlantıları
Yrd.Doç.Dr.Nadide KARKINER 202

Kentleşme, Göç ve Toplumsal Eşitsizlik
Yrd.Doç.Dr.Fatime GÜNEŞ 207

Köy Enstitüleri ve Çifteler (Ç.K.E.) Örneği
İlyas KÜÇÜKCAN 219

VIII.OTURUM

Eskişehir Sıcak Sularının Jeokimyasal Özellikleri ve Jeotermal Potansiyeli
Prof.Dr.Halim MUTLU 227

Eskişehir Yerleşim Yerinin Sismik Tehlike Analizi
Prof.Dr.Can AYDAY 230

Eskişehir Yöresi Maden ve Doğaltaş Yatakları
Prof.Dr.Yaşar KİBİCİ, Arş.Gör.Mehmet DEMİRBİLEK 236

Eskişehir İli Yeraltı ve Yerüstü Suyu Potansiyeli
Kemal OLGUN 247

Eskişehir Jeotermal Kaynaklarından Kamu Yararı Açısından Yararlanma Yolları
Tahir ÖNGÜR 252

SONUÇ BİLDİRGESİ 255

"ESKİŞEHİR VE KENT" Konulu Resim ve Afiş Yarışması 261

TMMOB Eskişehir İl Koordinasyon Kurulu
TMMOB Eskişehir Kent Sempozyumu
Anemon Otel
2829 Şubat 2008

ESKİŞEHİR'DE KÜÇÜK KÖYLÜLERİN KÜRESEL VE YEREL META BAĞLANTILARI

Yrd.Doç.Dr.Nadide KARKINER

Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
Yunusemre Kampusu 26470 Eskişehir-TÜRKİYE
Tel: 2223350580/6072 E-posta: nkargine@anadolu.edu.tr

ÖZET: Eskişehir tarımında dört ana dinamikten bahsetmek mümkündür: küçük köylü mülkiyeti, küçük meta üreticiliği, ücretsiz hane emeği ve uzun dönemli mevsimlik işçilik. Eskişehir çiftçisi hem ticarete dayalı ulusaşırı şirketlerle, hem de üretim merkezli ulusal şirketlerle üretim temelinde gelip geçici ve değişken ilişkiler kurar. Çiftçinin üretmesinde rağmen geçimlik döngüsünden kurtulamamasının nedeni, tarımın kadınsılaşmasına neden olan ücretsiz hane emeğidir. Çiftçilerin döngüden kurtulmaları kendi yerel üretim ağlarını oluşturmaları ile mümkündür. Küçük meta üreticisi köylüler yeniden örgütlenerek, devletin destekleri keserek marjinalleştiği bir ortamda ücretsiz hane emeği aracılığı ile oluşturacakları yerel üretim ve tüketim ağları ile varlıklarını sürdürebilirler

Anahtar Kelimeler: Küçük köylü mülkiyeti, küçük meta üreticiliği, ücretsiz hane emeği, uzun dönemli mevsimlik işçilik, geçimlik döngüsü, yerel üretim ve tüketim ağları

1. GİRİŞ

Eskişehir tarımı, ulusal ve ulusaşırı şirketlerle ilişkileri sorgulamadan hızlı bir şekilde bünyesine kabul etmektedir. Bugün bu şirketlerle çalışmak kalkınmanın ve ilerlemenin bir göstergesi olarak düşünülmektedir. Bu düşünce, Dünya Bankasının ve IMF'in yıllardır süregelen yapısal uyum politikalarının olumsuz sonuçlarına karşı esnek olmanın bir sonucudur.[1]

Türkiye tarımında dört temel yapısal ilişki söz konusudur. Bunlar; küçük köylü mülkiyeti, küçük meta üreticiliği, ücretsiz hane emeği ve erkeklerin uzun dönemli mevsimlik işçilik yapmasıdır. Dolayısıyla, neoliberal politikalar olarak da adlandırılan yapısal uyum politikalarına yanıt olarak erkekler uzun dönemli mevsimlik işçiliğe gitmekte, kadınlar ise emek zamanlarını yoğunlaştırmakta ve genişletmektedirler. Dahası, düşen gelirleri dengeleyebilmek için daha az tüketme yolunu seçerler.[2]

Eskişehir Köylüsü ya da çiftçisi, hem ticarete dayalı ulusaşırı şirketlerle, hem de üretim merkezli ulusal şirketlerle üretim temelinde gelip geçici ve değişken ilişkiler kurmaktadırlar. Tüketici olarak ilişki kurmaları ise mümkün değildir. Zira üretim sürecinde ücretsiz hane emeği ve uzun dönemli mevsimlik işçilik aracılığı ile yer alan köylüler pasif tüketicilerdir.

Köylülerin sağlıklı ve güvenli gıda tüketmeleri kentlerde yaşayanlara göre çok mümkün değildir. Köylerde tüketilen markalar genellikle büyük ulusal perakende marketlerinde satılmayan markalardan oluşur. Eskişehir Köylerine yerel perakende marketleri kamyonları ile hizmet götürürler. Bu marketler düşük fiyatlı ürün satmakla ünlü olan marketlerdir. Oysa bu düşük fiyatlı ürünlerin çoğunlukla son kullanma tarihleri yakındır. Burada yerel perakendecilerle Eskişehir sermayesi kastedilmektedir.

Kırda yaşayanlar yerel üretim ağlarından tüketimlerini sınırlı bir biçimde sürdürürler. Oysa, "tarımsal metaların küreselleşmesi, üretimin üç klasik parçasında kendini gösterir: toprak, emek ve sermaye."[3]

1 M. Ecevit ve N. Karkıner, "Türkiye'de Kırsal Kadının Küresel Eğilimlere Yanıtı", Kırsal Sosyoloji Derneğinin Yıllık Toplantısına sunulan bildiri, 12-15 Ağustos 2004, Sacramento, A.B.D.

2 A.g.e. sf 17

3 William H.Friedland, (2005) "Agrifood Globalization and Commodity Systems" International Journal of Sociology of Agriculture and Food, Volume 13, No 1, 2005, sf. 1

Eskişehir çiftçisi ucuz emeği ve düşük tüketim olanakları ile metaların küreselleşmesi sürecine dahil olur. Bu da tek taraflı ve şirketler tarafından belirlenen koşullar çerçevesinde gerçekleşir. Bunun en güzel örneği sözleşmeli çiftçilik yoluyla domates üretmeye başlayan köylülerdir. Alpu'ya bağlı Büğdüz Köyü'nde yapılan pilot çalışmada sözleşmeli çiftçilik yoluyla domates ürettiren şirket, bir önceki yıl kilo başına verdiği fiyatı düşürerek çiftçilerin üretimden vazgeçmesine yol açmıştır. Bu örnek köylülerin şirketlerle gelip geçici ve değişken ilişki kurmalarının en önemli göstergesidir.

II: KÜÇÜK META ÜRETİCİLERİNİN ÜRETİM VE TÜKETİM İLİŞKİLERİ

Ağırlıklı olarak orta ölçekli topraklarda üretim yaparak, geçimlik küçük meta üreticiliği aracılığı geçimini sürdüren Eskişehir köylüsü çiftçiliği bırakmamasına rağmen desteklemelerden yoksun bir şekilde küresel meta bağlantılarının içerisinde yer almaya çalışır.

Türkiye tarımındaki, küçük meta üreticiliği, ücretsiz hane emeği, küçük köylü mülkiyeti ve uzun dönemli mevsimlik işçilik bağlamında düşünüldüğünde üretim yapan köylünün, üretim ve tüketim ilişkilerini yerel gıda ağları olasılıkları çerçevesinde analiz etmek gerekmektedir. Çünkü ücretsiz kadın (hane) emeği tarımsal üretimin en temel ilişkisi haline gelmiştir.

Buradan hareketle, tarımda ücretsiz hane emeğinin feminist bakış kuramı aracılığı ile analizinin, kadının ve hanenin yerel gıda üretim ve dağıtım ağları kurma olasılığını güçlendirir. Çünkü kadının tarımsal üretimdeki yeri her geçen gün artmaktadır.

Kadının tarım sektöründeki istihdamı, 1990-2000 yılları arasında, %49'dan 49,2'ye yükselmiş, bu da "tarımın feminizasyonu" olarak değerlendirilmiştir. Bu kadın emeğinin giderek sömürüye daha açık bir hale gelmesine yol açmaktadır.[4]

Ücretsiz hane emeği ile ilgili olarak bugüne kadar yapılan tartışmalara bakıldığında tarımın kadınsılaşmasının en önemli nedeni tarım sektörünün erkek işgücü tarafından terk edilen bir üretim alanı olmasıdır.[5]

Buradan hareketle, Türkiye tarımına dolayısıyla Eskişehir tarımına özgü olarak bugüne kadar olumsuz olarak değerlendirilen ücretsiz kadın emeği olumlu bir moment olarak ele alınıp, kadınlar aracılığı ile "alternatif bir tarım gıda ağı" oluşturmak mümkündür.

Tarımsal üretim erkek işgücü tarafından terk edilmesine rağmen, toprak mülkiyeti yine erkeğin üzerinde olmaya devam etmektedir. Küçük meta üreticilerinin mülkiyet ilişkilerinin temelini toprağın miras yoluyla paylaşımı içerir. Bu hanelerin yeniden üretim süreci ise toprağın yanında ev, makine, dayanıklı tüketim malları ve ücretsiz hane emeği üzerindeki kontrolü içerir.[6].

Zaten Büğdüz Köyü Muhtarı'na göre kadınların kocalarından ayrı mal mülk edinmeleri olanaksızdır. Oysa kadınlar bugün köyde traktör kullanmak dışındaki bütün köy işlerini yaparlar.

Ücretli işçilik ve uzun dönemli mevsimlik işçilik aracılığı ile emeğini metalaştıran ve aynı zamanda mülk sahibi olan erkek hane üyesinin karşısında, ücretsiz emeği aracılığı hanenin kendini yeniden üretmesini sağlayan kadının oluşturacağı alternatif tarım gıda ağlarının nasıl olacağı sorusu önemlidir?

Kadın, ücretsiz konumu ile meta ilişkilerinin dışında kalmıştır. Endüstriyel gıda zincirinde metalaşmamış emeği ile metaların üretimine katkıda bulunan kadının konumu ve faaliyeti, onu tarımsal üretimin azaldığı ve tarımın önemini kaybettiği toplumsal, ekonomik ve politik ortamda önemli bir özne olarak ortaya çıkarmaktadır. Yine bu anlamda kadınlar alternatif bir tarım-gıda ağı oluşturma potansiyeline sahiptir.

Türkiye tarımındaki küçük meta üreticisi köylüler endüstriyel gıda zincirine ücretsiz hane emeği aracılığı ile üreticiler olarak dahil olmakta, ancak 'pasif ve görünmeyende' olsa tüketiciler olarak dahil olmaları imkansız görünmektedir.

---

4 A.g.e. sf. 132

5 G. Günaydın (2003) "'Küreselleşen" Piyasa Yoksullaşan Köylü", Özgür Üniversite Forumu, Nisan-Haziran 2003, Sayı:22, sf. 132, Türkiye ve Ortadoğu Forumu Vakfı Özgür Üniversite, Ankara.

6 M. Ecevit (1994) "Tarımda Kadının Toplumsal Konumu: Bazı kavramsal İlişkiler", Amme İdaresi Dergisi, Cilt 27, Sayı: 2, Haziran 1994

Ancak, sermayenin egemen olduğu endüstriyel gıda zincirinden kurtulabilmek ve için ürettikleri ürünlerle bağlantılı olarak 'yerel gıda projelerine dahil olmaya istekli' (Morgan ve Murdoch, 2000, sf. 170)[7] tüketiciler ile işbirliği yapmaya ihtiyaçları vardır.

Nasıl ki "*işçiler kendi sınıf bakışlarından dolayı, meta fetişizminin arkasındaki gerçekliği 'görme' ve sınıf savaşını doğru özgürleşme politikası olarak anlama kapasitesine sahipse, kadınlarda toplumsal dünyaların yeniden üretiminden sorumlu oldukları için, toplumsal olarak konumlanırlar ve bu konum onlara burjuva değişim ideolojisinin ötesindeki bir gerçekliği anlama ve bilme kapasitesi, sağlar. Bu kapasite, kadınların özgürleştirici siyaset biçimleri içerisinde yer almalarını mümkün*[8]" kılar. Bu durumda kadınların ücretsiz emek konumları ile özerk bir politik davranış geliştirmeleri olanaksız gibi görünse de[9], hanenin üretim sürecindeki yerine müdahale ederek yeni örgütlenmelerin içinde yer almaları kaçınılmazdır.

Alternatif gıda ağları, küresel kontrolsüzlüğe, küreselleşmeye ve/ya da tarım-ekosistemlerin yıkımına karşı çıkarlar. Savundukları ve sundukları değerler şöyle tanımlanabilir: değerin bir ağ aracılığı ile yeniden dağıtımı, üreticiler ve tüketiciler arasında ortak bir güven kurulması ve yeni pazar yönetişimi ve siyasi örgütlenme biçimleri eklemlemektir (Whatmore et al. 2003, Goodman ve DuPuis 2002:7'de referansa gösterilmiştir).[10]

Yerel ortaklıklar ise tüm 'alternatif gıda ağları'nın küçük bir bölümünü oluştururlar: Buda çiftçi pazarlarını, tüketici satın alma gruplarını ve adil-ticaret örgütlenmeleri gibi farklı kooperatif biçimlerini kapsar.[11]

Alternatif gıda ağı olarak yerel gıda ağı oluşturmanın Eskişehir tarımı bağlamında olasılıkları için kentte yaşayan tüketicilerin tavrının köylülerin tüketim alanındaki en ucuzu alma ve niteliklerinin önemsememe şeklinde ortaya çıkmaktadır. Oluşturulacak alternatif gıda ağları aracılığı ile kentteki tüketicilerin ucuz gıda ihtiyaçlarına daha sağlıklı bir şekilde yanıt verecektir.

Bu nedenle köylülerin üretim alanındaki tavırlarına bakmak yerinde olacaktır.

Sarıcakaya'ya bağlı Kapukaya ve Alpu'ya bağlı Büğdüz köyünde, 2007 yılında yapılan mülakatları değerlendirdiğimizde, köylülerin ulusal ve ulusaşırı şirketlerle ilişkileri sorgulamadan kabul etmek eğiliminde oldukları gözlemlenmektedir. Bugün bu şirketlerle çalışmak, kalkınmanın ve ilerlemenin bir göstergesi olarak düşünülmektedir.

Eskişehir köylüsü, ağırlıklı olarak orta ölçekli topraklarda üretim yaparak, geçimlik küçük meta üreticiliği aracılığı ile geçimini sürdürür. Olumsuz ve metalaşmamış bir moment olarak ele alınan ücretsiz emeği aracılığı ile kurulabilecek yerel üretim ve dağıtım ağlarının sebze-meyve ve mısır üretimine yönelen ve sütçülükle uğraşan üreticiler için ürünlerini daha yüksek fiyata ve garantili bir şekilde pazarlamaları ve sürdürülebilir tüketimin olanaklarını elde etmeleri mümkün olacaktır.

Türk çiftçisi dolayısıyla Eskişehir çiftçisi: ...*temel ihtiyaçları karşılayan ve daha iyi bir yaşam kalitesi sağlayan mal ve hizmetleri kullanırken (i) doğal kaynakların ve toksik maddelerin kullanımını, (ii) atık ve kirleticiler ile (iii) hem üretim hem de tüketimde kayıpları normal yaşam döngüleri için de asgariye indirme yoluyla, gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılama haklarını korumak, ellerinden almamak (Anonim 1997)*.[12] olarak tanımlanan 'sürdürülebilir tüketimden' yoksundur.

Üreticilerin ve tüketicilerin karşılıklı anlaşmaları sonucunda ortaya çıkan yerel üretim ve dağıtım sistemleri birçok ülkede görülmektedir. Tüketiciler uzun dönemli anlaşmalara girerler ve düzensizlikleri de kabul ederek çiftçilerin ürünlerini satın alırlar.[13] Bazı durumlarda tüketiciler önceden ödeme yapar ve fiyatlar önceden belirlenir, dolayısıyla üreticilerde ürünlerinin belirlenmiş bir fiyattan satılacağına emin olurlar.[14]

7 D. Goodman, M.E DuPuis, M. E. (2002) "Knowing Food and Growing Food: Beyond the Production-Consumption Debate in the Sociology of Agriculture", Sociologica Ruralis, Vol 42, Number 1, October 2002, sf. 9

8 A.g.e. sf.

9 N. Karkıner (2003) "Alibeyli Köyünde Kırsal Kadının Toplumsal, Ekonomik, İdeolojik ve Politik Kuruluşu"Anadolu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi Cilt 1, Sayı: 4 sf. 175

10 A.g.e.s. 7

11 C.Lamine (2005) "Settling Shared Uncertainities: Local Partnerships Between Producers and Consumers", Sociologica Ruralis, Vol 45, Number 4, October 2005, sf:327 sf:328

12 Ş. Hablemitoğlu, "Gıda Üretim/Tüketim Sürecinde Kayıplar ve Sürdürülebilir Tüketimin Mantığı" http://www.bizkackisiyiz.com/yazi.php?yazi_id=49263, sf.1

13 C. Lamine (2005) "Settling Shared Uncertainties: Local Partnerships Between Producres and Consumers", Sociologica Ruralis, Vol 45, Number 4, October 2005, sf:328

14 A.g.e sf: 324

Küçük meta üreticisi köylüler yeniden örgütlenerek, devletin destekleri keserek marjinalleştiği bir ortamda ücretsiz hane emeği aracılığı ile varlıklarını sürdürebilirler. Yerel dağıtım ağları ile yeniden örgütlenerek bu varoluşu kendi avantajlarına çevirmelerinin mümkün olduğunu düşünüyorum. Çünkü üretimin örgütlenmesinde devletin oynadığı rol artık ortadan kalkmıştır.

Kentsel ve kırsal küçük meta üretimi arasında ki tüketim temelli ilişki, yerel ortaklıklar aracılığı ile küresel gıda belirsizliklerine karşı bir sigorta olarak ortaya çıkmaktadır.[15]

Meta sistemleri analizinin öğeleri, emek süreci, üretici örgütlenmesi, emek, bilim, pazarlama, dağıtım, ölçek, sektörel örgütlenme, devlet müdahalesi ve kültürdür.[16] Burada son madde olan kültürde bazı tarımsal ya da tarımsal olmayan metaların belli bir kültürü içermesinden bahsedilmektedir. Özelikle bazı modern metaların üreticileri ile tüketicileri arasında farklılık söz konusudur.[17] Brokoli bu metalardan bir tanesidir. Sarıcakaya'ya bağlı köylerde üretilmektedir.

Eskişehir'de sebze ve süt üreticisi köylerin kendi yerel örgütlenme ağlarını oluşturma potansiyelleriyle bağlantılı olarak Sarıcakaya'ya bağlı sebze üreticisi Kapıkaya Köyü ve süt üreticisi Büğdüz Köyleri ile ilgili örnekler oldukça önemlidir.

Kapıkaya Köyünde üreticilerin brokoli üretmelerinin nedeni kültürel açıdan sağlıklı olduğu için değil, market raflarında oldukça yüksek fiyata satılmasından kaynaklanmaktadır. Ürettikleri brokoliyi Ankara Haline gönderen köylülerin kâr etmedikleri, tam tersi üretim giderleri ve vergilerin brokoliye verilen fiyatın üstünde olduğu görülmektedir.

Zarar ettiği halde üretmeye devam eden ve geçimliğini uzun dönemli mevsimlik işçilik ve bazı hanelerde Bağkur maaşı ile devam ettiren köylülerin bu ürünü kendi kurdukları yerel ağlar ile pazarlamaları onları daha güçlü kılacaktır.

Brokoli gibi piyasaya yönelik sebzeleri üreten köylünün geçimlik döngüsünden kurtulup gelir elde etmesi ancak bu yolla mümkündür.

Yine Büğdüz Köyü'nde hayvancılıkla uğraşan köylüler, küçükbaş hayvanlarını perakendeci ulusaşırı şirket olan Carrefour'a, büyükbaş hayvanların sütünü ise ulusal bir şirket olan Pınar'a vermektedir. Burada yerli şirkete süt vermek bir avantaj sağlamadığı gibi, süt ve süt ürünlerini üreten şirketler süt toplama bölgelerini paylaşmıştır.[18]

Belli bir firmanın süt topladığı bölgelere diğerleri girmeyerek sütün kilogram fiyatını belli bir fiyatta tutarak üreticinin fiyat pazarlığı yapma olasılığını yok etmişlerdir.[19] Buda üreticilerin kendi örgütlenmelerini oluşturma zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

Büğdüz Köyü'nün muhtarına göre Eskişehir'e çalışmaya giden erkekler genellikle organize sanayi bölgesinde çalışırlar. Kadınlar genellikle temelli göç etmek istemelerine rağmen, üretim devam ettiği için bu çok fazla mümkün olmamaktadır. Ayrıca kadınların çok mecbur kalmadıkça başka nedenlerle bile köy dışına çıkmaları mümkün değildir.

Kadınların sosyalleşmesini amaç edinen Sarıcakaya Kadınlar Kooperatifi ise bağımsız bir ağ kurma ve örgütlenme biçiminden uzaktır. Zira devlet eliyle ve kendi kocalarının topraklarını kiralamış gibi görünerek kredi alma yoluna gitmişlerdir.

Sarıcakaya ilçesinde olumlu bir örgütlenme biçimi olarak görülen Kadınlar Kooperatifini incelediğimizde ise, "20 Temmuz 2004 tarihinde Sarıcakaya ilçe merkezinde 126 kadın üyeden oluşan tarımsal Kalkınma Kooperatifi kurulmuştur. Yine kooperatifin 12 kişilik yönetim kurulu üyesi kadınlardan oluşmaktadır. Kooperatif kadınların talebi üzerine kurulduğu için Kadın Kooperatifi olarak adlandırılmıştır.

15 A.g.e sf: 324

16 William H. Friedland H. (2001) "Reprise on Commodity Systems Methodology" International Journal of Sociology of Agriculture and Food, Volume 9, No 1, sf. 99

17 A.g.e. sf: 98

18 G. Günaydın, ZMO Başkanı, O.D.T.Ü. Sosyoloji Bölümü, Ekin Besin Atölyesi, Seminer Konuşması, 23 Eylül 2007

19 G. Günaydın, ZMO Başkanı, O.D.T.Ü. Sosyoloji Bölümü, Ekin Besin Atölyesi, Seminer Konuşması, 23 Eylül 2007

Sarıcakaya Ziraat Odası personeliyle yapılan görüşmede Kadın Kooperatifi olmasının amacı kadın emeğinin yoğun olarak kullanılması ve kadının sosyal yaşama katılması olduğu söylenmiştir[20]". Esas amaçları arasında ise paketleme-ambalajlama tesisi kurmak, sözleşmeli çiftçiliğe geçmektir.

Tarım Bakanlığının iki türlü destek uygulaması vardır: Birincisi, tarım bakanlığının doğrudan yaptığı ve yıllık faiz üzerinden verilen bir kredidir. İkincisi ise, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ile işbirliği çerçevesinde yapılan destekleme beş yıllık olan faizsiz kredi desteğidir. Kadın Kooperatifi bu ikinci desteği kullanmaktadır. Bu çerçevede kooperatif üye olan çiftçilere 7.999 YTL.+ 500 YTL. destek sağlanmaktır. Bu para 5 yıl içerisinde üçüncü yıl başlayarak ödenmektedir."[21]

Burada çelişkili olan ise mülkiyet sahibi olmak koşulu aranmasına rağmen, eşlerinin topraklarını kiralamış gibi göstererek kadınların kredi almalarıdır. Kooperatifin başlıca amaçları, zirai girdi temin etmek ve ürünlerin doğrudan pazarlanmasını sağlamaktır. Her ne kadar kooperatifin amaçları arasında sözleşmeli çiftçilik olsa da bunun koşulları tam olarak oluşmamıştır.[22]

III. SONUÇ

Sonuç olarak, üreticiler ve tüketiciler açısından belirsizliklerin giderilmesi gerekmektedir. Üreticiler için belirsizlikler üretimle ve satışlarla bağlantılı iken tüketiciler açısından ise ürünlerin nitelikleri, güvenlik ve sağlığı önemli konulardır.[23]

Aslında tüketicilerin bilinçsiz oldukları varsayımının açılımı nedeniyle üretici ve tüketici arasında ilişki olmadığı iddia edilse de, aracılar olmadan üreticiler ve tüketiciler arasında yerel düzeyde bağlantı oluşturacak alternatif yerel sistemlerin, küresel gıda piyasasındaki belirsizliklere karşı yeni direnme biçimleri oluşturmak açısından[24] önemli olduğunu düşünüyorum.

Zira küçük meta üreticisi köylülerin ücretsiz hane emeği aracığı ile varlıklarını sürdürmeleri "beka stratejileri[25]" tartışmasının çok ötesine geçmiştir. Bu küçük toprak mülkiyetine dayalı ve kadınların üretim ve yeniden üretim sürecindeki köydeki yaşam deneyimlerinden ortaya çıkan farklı bir direnme biçimidir.

Nasıl ki Büğdüz Köy'lüleri sebze meyve ihtiyaçlarını Kapıkaya Köyü'nden gelen sebze-meyve kamyonundan sağlıyorlarsa, ya da köylü kadınlar şehir merkezinde kapı kapı dolaşarak süt satıyorlarsa, bunun örgütlü bir biçimde düzenlenmesi onları daha güçlü hale getirecektir.

20 A. Cezik ve E. Gökmen (2007) "Tarımın Kapitalistleşmesiyle Birlikte Tarımın Yoksullaşması ve Kadınsılaşması", Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, 2007-2007 Güz dönemi, Köy Sosyolojisi dersi dönem ödevi olarak hazırlanmıştır, sf. 4
21 A.g.e. sf. 5
22A. Cezik, ve E. Gökmen (2007) "Tarımın Kapitalistleşmesiyle Birlikte Tarımın Yoksullaşması ve Kadınsılaşması", Anadolu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, 2007-2007 Güz dönemi, Köy Sosyolojisi dersi dönem ödevi olarak hazırlanmıştır, sf. 4.
23 C. Lamine (2005) "Settling Shared Uncertainties: Local Partnerships Between Producres and Consumers", Sociologica Ruralis, Vol 45, Number 4, October 2005, sf.3
24 A.g.e. sf. 326
25 Z. Aydın (2001) "Yapısal Uyum Politikaları ve Kırsal Alanda Beka Stratejilerinin Özelleştirilmesi: Söke'nin Tuzburgazı ve Sivrihisar'ın Kınık Köyleri Örneği" Toplum ve Bilim, Bahar '88, sf. 11-31